

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN

„Bilan”: A Sarkozy-féle új francia
kül- és biztonságpolitika irányvonalai

MKI-TANULMÁNYOK

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Magyar Külügyi Intézet

Felelős szerkesztő és tördelő:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: +36 1 279-5700

Fax: +36 1 279-5701

E-mail: titkarsag@hii.hu

www.kulugyiintezet.hu

www.hii.hu

© Túrke András István, 2008
© Magyar Külügyi Intézet, 2008

A KAMPÁNY ÍGÉRETEI

Nicolas Sarkozy 2007. május 16. óta Franciaország elnöke. A magyar gyökerekkel rendelkező politikus elnökké választásával sokan valami gyökeresen új beköszön-tét várták/várják: hogy „úgymond” a francia politika elhagyja majd különutas jellegét és fölzárkózik az amerikai mellé. Az alábbi elemzés e tételt kívánja árnyalni, és elsősorban a francia elnök politikájának mozgatórugóira helyezi a hangsúlyt.

Először célszerű szemügyre venni, milyen véleményt képviselt a választási kampányban Sarkozy elnökjelöltként a külpolitika terén. Szerinte Törökország előtt be kell zárni az EU-bővítés kapuit, viszont Mediterrán Uniót kell létrehozni Franciaország vezetésével. Iránnal szemben határozott fellépés szükséges, a darfúri krízis kezelése pedig elodázhatatlan. Hazája Afrika-politikájának követendő példaként felemlítette Elefántcsontpartot – mely arról volt ismert, hogy államadóssága az évi GDP kb. 200%-át tette ki – és Gabont, számos francia cég nehezen ellenőrizhető „leányvállalatainak” bázisát. Mindkét országban döntő a franciabarát elit befolyása és a francia szakértők jelenléte a biztonsági szektorban.

De azt is meg kell említenünk, hogy a kampány finisében Sarkozy már árnyalta az Egyesült Államokkal szembeni „feltétlen” szimpátiáját: a Kyotói Egyezmény betartását hangsúlyozta, és hajlandóságát, hogy akár a WTO szintjén is felvállalja az amerikaiakkal való konfliktust. (Ez utóbbiakat szóról szóra akár Chirac elnök is mondhatta volna.) A *CO₂-re alapozott külkapcsolatok* szellemében a világpolitikai szinten is népszerű és mediatív zöldpolitikát állította előtérbe, mely Kínával jelenthet konfrontációt, az ottani környezetszennyező üzemek olcsó termelési költségei miatt.

A kampányt illetően teljesen logikus és érthető volt, hogy – Európában nem egyedülálló jelenségként – az elnökjelölt részben a népszerűségét veszített előd politikájának ellentpontjaként próbált feltűnni. Sarkozy esetében ez legszembetűnőbben a Jacques Chirac által képviselt autonóm francia politika és a német–francia tengely mellett (de nem helyett!) a brit és az amerikai dimenziók felé való nyitást jelentette.

AZ AKTOROK

A nemzetközi szintén a francia diplomácia csúcsát eleve három különböző pártból származó személy képviseli: az elnök, aki erős kézzel vezeti a külpolitikai szálát (UMP), Bernard Kouchner külügyminiszter (szocialista) és a viszonylag súlytalan Hervé Morin koalíciós védelmi miniszter (Nouveau Centre). A Sarkozyt körülvevő, a külpolitikára hatást gyakorló aktorok közül még megemlítendő a szenegáli születésű, politikai tapasztalatokkal kevésbé – de családján keresztül jó kapcsolatokkal annál inkább – rendelkező, 30 éves Rama Yade külügyi államtitkár.

Sarkozy politikáját tovább árnyalja, hogy bár az UMP-ben évek óta látványosan gyengül a Chirac-féle irányvonal, e csoport tagjai rendelkeznek a legszélesebb külkapcsolati hálózattal. A kormányban jelen van néhány képviselőjük (például MAM, azaz Michèle Alliot-Marie), de a jövő kérdése még, hogy az elnök mennyire tudja majd kontrollálni

ezt az igen szerteágazó, külön „külpolitikákkal” rendelkező hálózatot, mely kiegészül a katonai alrendszerek önjáró tevékenységeivel. Végül is ez lesz a döntő szempont a külpolitika tényleges *output* oldalán, például az Iránnal és Líbiával szembeni lépéseknél is. Paradox helyzet, hogy belügyminiszterként éppen MAM-nak kell lebonyolítania a DCRI (Központi Belügyi Hírszerzés Hivatala) felállítását több, korábban szintén aktív, de alkalmanként egymással rivális külügyi tevékenységet folytató szerv összevonásával. MAM saját Afrika-hálózattal rendelkezik, melyet apjától, Bernard Marie-től örökölt, míg élettársa, Patrick Ollier az Elf nigériai behatolását készítette elő.

A CHIRACI KÜLPOLITIKA HIBÁINAK RENDEZÉSE

Aválasztási célok bemutatása után lássuk, mi valósul meg közülük a gyakorlatban. Sarkozy elnök politikájának első lépéseit tekintve a következő pillérek emelhetők ki:

- *a chiraci külpolitika hibáinak rendezése;*
- *a média kiemelt felhasználása, akár a tényleges lépések elleplezésére is;*
- *a belpolitikai pillér kiemelt jelentősége;*
- *a francia külpolitika hagyományos céljainak folytatása „új csomagolásban”.*

A francia elnök megválasztása után, egyfajta francia *KKBP úrrá!* válva, erősen mediatisztált utazásokba kezdett, célja deklaráltan új barátok szerzése volt. Utazásai során gyakorlatilag mindenhol azt kommunikálta, amit a partner hallani szeretett volna. Korábban nem mindig volt ez így. Közép-Európában például Sarkozy eddig csak Romániában járt, belügyminisztersége idején, 2002 augusztusában. Akkor jóval határozottabb hangnemben akart gátat szabni a Franciaországba irányuló nagymértékű illegális bevándorlásnak. A mostani közép-európai út a 2003-as *Nyolcak levele* utáni elmérgesedett helyzetet volt hivatott helyrebillenteni: az első bizalmi gesztus francia részről történt meg. De Sarkozy politikájából is kitűnik, a franciák legszívesebben egész Közép-Európát egy blokkban kezelnék, és nehezen igazodnak ki a térség államainak egymás közti ellentétein.

A Sarkozy-féle külpolitika első kommunikációs zavarai Irán esetében mutatkoztak. Míg a korábban kiváló szakmai munkát végző Bernard Kouchner külügyminiszter óvatlanul katonai beavatkozást sürgetett, a francia elnök csupán „keményebb fellépést” és szankciókat szorgalmazott. E téren nagyobb kockázat nélkül lehet(ett) ilyen népszerűség-növelő nyilatkozatokat tenni, de francia elemzők a katonai beavatkozást gyakorlatilag kizártnak, a szankciók megvalósítását pedig kevésbé valószínűnek tartják.

Nicolas Sarkozy 2007 novemberi, washingtoni látogatása kapcsán a *Nouvel Observateur* találoan *opération de séduction*ról, azaz „csábítási hadműveletről” írt. A terrorizmus elleni harc vagy az afganisztáni francia jelenlét folytatásának deklarálását éppenséggel nem lehet nagy áttörésként értékelni. Valós veszély esetén azonban Franciaország megbízható szövetséges: de Gaulle elsőként ajánlotta fel segítségét Kennedy elnöknek a kapcsolat „legnehezebb éveiben”, a kubai rakétaválság idején is. Nem lett volna (illetve lesz, valószínűleg) ez másként Chirac vagy Sarkozy elnöksége alatt sem.

1 Monsier PESC vagy Mister CFSP: az EU közös kül- és biztonságpolitikájának főképviselője.

Sarkozy hatalomra kerülésekor a veszélyesebb dél-afganisztáni régióba való csapattelepítést sem zárta ki. Ha már e fontos stratégiai területre amerikai beavatkozás történt, Franciaország hatalmi érdekei is úgy kívánják, hogy ne maradjon távol. Az afganisztáni jelenlét még Chirac „áldásával” kezdődött 2002 januárjában. Iraki francia csapattelepítésről Washingtonban természetesen nem esett szó, pedig azt lehetne igazi áttörésként értékelni. Kouchner sikeres bagdadi útja volt hivatott az iraki politikában a franciák és amerikaiak közti feszültségeket enyhíteni.

A további napirendi pontokat illetően megállapíthatjuk, hogy míg George Bush a pakisztáni választások ügyében egyértelműen Musharraf mellett foglalt állást, Sarkozy diplomatikusan csak azt emelte ki, hogy nem tartaná szerencsésnek a szélsőségek hatalomra kerülését. Franciaország továbbá – az elnök szavai szerint – nem enged Izrael biztonsága területén, ugyanakkor palesztin államot akar: ennél diplomatikusabban nem is lehetne a témában nyilatkozni. Meg kell említenünk, hogy az amerikaiaknak tett számos gesztus mellett Sarkozy azért a következőket is hangsúlyozta, kijelölve az együttműködés kívánatos kereteit: „Az Önök barátja, szövetségese, partnere kívánok lenni, de felegyenesedett [értsd: nem behúzott nyakú] barátként, független szövetségesként és szabad partnerként.”²

Az új francia politika lényege tehát az Egyesült Államok irányában is a „feleslegesen senkit sem megsérteni” alapelv, továbbá – hacsak nem ütközik francia érdekekkel – nem véleményezni mások lépéseit. Sarkozy elnöknek ráadásul egy ponton túl vissza kell fognia Amerika-szeretetét (mint ahogy a kampányban ezt már bölcsen megtette, amikor az amerikai kongresszus előtt sem szégyellte Kyotót felemlíteni), mert a túlzott Amerika-barátság a francia társadalom többségében nem túl népszerű, tehát belpolitikailag káros lehet.

A francia–amerikai kapcsolatok lényegében minden francia elnök beiktatásakor enyhülési szakasszal kezdődtek. Megfigyelhető ez Chirac, de még de Gaulle esetében is. Ez az „idill” rendszerint addig tart, míg valamilyen konkrét világpolitikai esemény/krízis nem állítja szembe a két ország nemzeti érdekeit, akkor ugyanis Franciaország (is) mindig ezeket részesítette előnyben, akár a barátság kárára is. Elemzők szerint ez Sarkozy elnöksége alatt sem lesz másképp.³

A BELPOLITIKAI PILLÉR JELENTŐSÉGE

Sarkozy külpolitikájának fő pillére a mediatizált lépéseken túl a talán minden eddiginél jobban a belpolitikai célok szolgálatába állított diplomácia:

1. Ennek feladata megmagyarázni, hogy miért ellenzi Franciaország Törökország csatlakozását, hiszen az EU alkotmányos szerződéséről szóló népszavazás e téma és a Bolkestein-doktrína tematizálódása, nem pedig Chirac elnök népszerűségvesztése miatt

2 «Je veux être votre ami, votre allié, votre partenaire. Mais je veux être un ami debout, un allié indépendant, un partenaire libre.» „Discours devant le Congrès des États-Unis”, <http://www.elysee.fr>, 2007. november 7.

3 L. még Frédéric Bozo: „Alliance atlantique: la fin de l’exception française?”. *Fondapol*, 6. o., http://www.fondapol.org/europe-international/publication/titre/alliance_atlantique_la_fin_de_lexception_francaise.html, 2008. február.

bukott meg. Az UMED (Mediterrán Unió) egyik célja, úgy tűnt, éppen az, hogy kárpótolják Törökországot (amely a tárgyalások megállása miatt már most blokkol minden, a Berlin Pluszon esetlegesen túlmutató, NATO-n belüli együttműködést az EU-val.⁴) Sarkozy szerint gazdasági valamint határvédelmi/migrációpolitikai együttműködésen kell gondolkozni, de nem világos, miben jelent ez többletet a számtalan, gyenge hatékonyságú mediterrán együttműködési fórumhoz képest. Az Unió titkárságát nagy valószínűséggel Tuniszban fogják felállítani, s mindezt hivatalos formában 2008. július 13-án fogják bejelenteni.⁵

Az UMED-től mindenek előtt le kell választani az 1995–2006 között zajló MEDA Programot (Euro–Mediterrán Partnerség), amely 2007-től mint IVEP („szomszédsági és partnerségi eszköz”) üzemel tovább, s 60%-a irányul dél felé. Az IVEP évi 1 milliárd eurós büdzsével rendelkezik, 570 millió eurót jelent a Törökországnak biztosított előcsatlakozási alap, valamint pl. az Iraknak és Palesztinának nyújtott különféle források. Összességében a déli országokra 2 milliárd euró jut(ott) évente. Az UMED filozófiája radikálisan különbözik a MEDA-étól. Partnerség helyett közös politikák megállapításáról lenne szó, közösen meghatározandó döntéshozatali eljárás szerint (milyen többséggel történjék a döntés, milyen súlyozások legyenek a 40 tagállamra vonatkozólag).

Mely közös politikákról lenne szó? Bizonyos tervek szerint az EU strukturális alapjai elérhetővé válnának a mediterrán országok részére is (hiszen francia elemzők szerint e térség fejlődése stratégiai érdek) abban az esetben, ha az adott ország 1 főre eső bevétele hússzor kisebb az EU-átlagnál.

2008 júniusában egyre inkább úgy tűnik, hogy e tervek mindinkább belesimulnak a korábbi több tucat mediterrán-kezdeményezésbe, elsősorban a barcelonai folyamatba. Németország azonban továbbra sem lelkesedik az ötletért, és a francia EU-elnökség komoly kompromisszumokra fog rákényszerülni a Mediterrán Unióra szánt büdzsékeret kapcsán.⁶

2. Annak is belpolitikai oka van, hogy miért támadta Sarkozy elnök élesen Jean Claude Trichet-t, az EKB francia származású elnökét. Franciaország államháztartási deficitje évek óta nő, de főleg 2007 első félévében ugrott meg aggasztó mértékben, jóval a maastrichti konvergencia-kritériumok fölé. Mindez a választási ígéret megvalósulását veszélyeztetheti. E téren a luxemburgi Jean-Claude Junckerrel – az EU pénzügyminiszterit tömörítő EUROGROUP vezetőjével – is felvállalta a konfliktust a francia államfő.

3. A reformszerződés módosításakor, a júniusi EU-csúcson Sarkozy elnök sikerrel törekedett arra, hogy az alapszerződés céljainak felsorolásából kikerüljön a szabad és torzításmentes verseny.

4 A Berlin Plusz megállapodást 2002 végéig Görögországgal felváltva blokkolta.

5 Alain Barluet: „Méditerranée: Sarkozy défend son projet à Tunis”, *Le Figaro*, 28 avril 2008.

6 A kérdés francia elemzők szerint, hogy ennek érdekében Franciaország meddig megy el, mennyi konfliktust hajlandó felvállalni. Franciaországnak ugyanis kell gazdálkodnia az erejével, hiszen Németország a franciák által a vendéglátás területén szorgalmazott tagállami áfa-csökkentés tervétől sincs elragadtatva, mely 3 milliárd eurónyi veszteséget jelentene számára. Nicolas-Jean Brehon: „Les dossiers fiscaux de la présidence française de l’UE”, <http://www.finances-europe.com>, 2008. február 21.

A MEDIATIZÁLT KÜLPOLITIKA HÁTTERE

Úgy tűnik, számos érv ellentmondani látszik annak, hogy mélyreható, gyökeres fordulat állna be a francia külpolitikában. Tény, hogy Charles de Gaulle óta a francia külpolitika alapvető céljai változatlanok, csak éppen artikulálásuk módja hol ércesebb, hol árnyaltabb a partnerek számára. De e célokat sem Georges Pompidou, sem a szocialista François Mitterrand elnök nem adta fel. Sarkozy számára sem indokolja ezt komolyabb tényező, főleg az amerikaiak irányában, hiszen az Egyesült Államok első számú szövetségese az európai kontinensen mindig is Nagy-Britannia lesz.

Sokan hozzák fel érvként, hogy a francia elnök látványosan jó kapcsolatban van Bush amerikai elnökkel, azonban a kezdeti nehézségek után Putyinnal is rendkívül barátságos találkozót zajlott le. Mindenesetre az orosz elnökkel való találkozás végső eredménye az lett, hogy szinte egyetlen napirendi pontban sem értettek egyet. A legfontosabb kérdéseket Irán, Koszovó és az energetika ügye szolgáltatta.⁷ Kétségtelen, hogy az orosz–francia kapcsolatok már Sarkozy megválasztása idején is nehézkesen indultak, és úgy tűnik, a továbbiakban jelentős hátrányt kell elkönyvelniük a transzatlanti kapcsolattal szemben.

Eleinte a német kancellárral, Angela Merkellel is „felhőtlennek” tűnt az együttműködés: a júniusi EU-csúcs szinte a hagyományos német–francia tandem szellemében zajlott. Egészen addig, amíg az IMF új elnökének (Dominique Strauss-Kahn) kinevezésénél – a német kritikákkal szemben – nem kellett a francia érdekek mellett nyíltan kiállni.

A kínai kapcsolatok kedvező alapra tekinthetnek vissza: Franciaország volt az első nyugati állam, amelyik normalizálta a kapcsolatait Kínával, továbbá 1997-től egyedülálló módon, elsőként, az ország globális partnerének számít. Sarkozy elnök elveti Tajvan önállóságát, és szerinte Tibet is Kína része. („Egy Kína van, és ennek Tajvan a részét képezi.”) A „hagyományos témákban” tehát változatlan Párizs álláspontja (gyakorlatilag 1964 óta). A francia elnök már belügyminisztersége idején járt Pekingben, a kínaiak a számukra kedvező chiraci politika folytatóját látják benne. Sarkozyt ezúttal példátlanul sokan kísérték el, köztük 7 miniszter és számos francia cég képviselője, például Anne Lauvergeon (Areva), Patrick Kron (Alstom), Louis Gallois (EADS), Gérard Mestrallet (Suez), Henri Proglio (Veolia Environnement), Franck Riboud (Danone).

Úgy tűnik, az út eredményes volt, (12 milliárd euróért) 160 db Airbus megrendelést sikerült elérni, és az Areva két reaktort fog szállítani a Guangdong Nuclear Power Groupnak (8 milliárd euróért). Az Areva egyúttal garanciát vállalt az erőművek üzemanyag-ellátására is, ez urániumtermelő egységének, az UraMin Inc. kibocsátásának 35 százalékát, azaz évi 600 tonna fűtőanyag szállítását jelenti az erőművek 2014-re tervezett indulásától egészen 2026-ig.

Sarkozy nem kerülte a kényes témákat sem, de ügyesen csomagolta őket, a konfrontációt kerülve: Kína aláírta a Kyotó-protokollt, és példát kell mutatnia a világnak, hogy gazdasági boomját igenis képes a környezetvédelmi szempontokkal összhangba hozni.

7 Az orosz sajtó megemlítette még a francia elnök „szokatlan” diplomáciai protokollhibáit: a nyilvánosság előtt letegezte Putyint, és emelt sarkú cipőben jelent meg. Élcelődtek továbbá a „francia elnök álmain”: hogy a GAZPROM-ba francia tőkebeáramlást szeretne.

Peking és Párizs közös deklarációt is aláírt a klímaváltozás elleni fellépésért. Az emberi jogok terén a franciák méltatták az elmúlt 30 évben elért fejlődést, de finoman további lépéseket is javasoltak (főként a jogállam és a sajtószabadság területén).

Afganisztán ügyében Sarkozy elnök látogatása után nem sokkal kézzelfogható és látványos fordulat következett be. A francia közvélemény 2/3-a ellenére április elején megszületett a döntés afganisztáni missziójuk több száz fővel⁸ való megerősítéséről. Mindez az ellenzék legnagyobb tiltakozása közepette, mely még bizalmatlansági indítványt is beterjesztett emiatt a kormány ellen, az immár 50 éves francia stratégiai irányvonal felrúgásával vádolva meg az államelnököt.⁹

Koszovó 2008. február 18-i, ENSZ-határozat nélküli elismerése két okból is fordulatot jelent. Franciaország hagyományosan inkább a szerb tengelyhez állt közelebb, bár Kouchner külügyminiszter elkötelezettsége a koszovói albánok irányában nem titok, legalábbis amióta az UNMIK parancsnoka volt. Másrészt az országnak az a hosszabb ideje (2003 óta bizonyosan) építgetett nemzetközi imázsa semmisült meg egy perc alatt, mely szerint nem cselekszik ENSZ-felhatalmazás nélkül. E lépés az UNMIK francia kontingensét is veszélyes helyzetbe sodorta, melyre a szerbek által megtámadott ENSZ-támaspontok szolgáltattak példát 2008 februárjában. Koszovó elismerése ismét az Egyesült Államok számára kedvező, és nem igen látszik, mik jelenleg a francia érdeket követő politikai törekvések a Balkánon.

UNIÓS POLITIKA

A francia nemzetgyűlés 2008. február 7-én 336 mellette és 52 ellene leadott szavazattal, míg a szenátus 265 „igen”, 42 „nem” és 13 tartózkodás mellett megszavazta a Lisszaboni Szerződést. Ez az eljárás merőben szokatlan az V. Köztársaság történetében: az alkotmányos „szokásjog” ilyen horderejű kérdésekben egyértelműen a nép kezébe helyezné a döntő szót, Sarkozy elnök mégsem bízott alkotmányos többségének az ügy melletti mozgósíthatóságában. Franciaország ötödikként – Magyarország, Szlovénia, Málta és Románia után – ratifikálta a dokumentumot.¹⁰

Az Európai Unióban Franciaország a vizsgált időszakban egyre inkább „túlmozgásosnak” tűnt, és általánossá vált az az attitűd, hogy látszatintézkedésekkel hűtsék le a „túlbugzó” francia kezdeményezéseket.

Tony Blair EU-elnökké választását – melyre némileg furcsa fényt vetett volna a PESC/CFSP sajátos értelmezése a 2003-as iraki háborúban való részvétel kapcsán – a francia elnök erősen preferálta volna, ám Merkel kancellárasszony, úgy tűnik, végérvényesen megvétózta.

8 1900 francia van Afganisztánban, ehhez további kb. 1000 főt küldenének az ország keleti részébe (2008. április).

9 Jean Marc Ayrault interpellációja: „I. Közgyűlési vita a francia afganisztáni szerepvállalás bővítéséről”, *BMF TV*, 2008. április. 2.

10 „Franciaország megszavazta az új szerződést”. *Kitekintő*, http://kitekinto.hu/europa/2008/02/10/franciaorszag_megszavazta_az_uj_szerzdest, 2008. február 10.

Törökország felvétele kapcsán a partnerek számára meglehetősen homályos „bölcsék tanácsának” felállítására történtek kezdeményezések, melynek feladata úgymond Európa határainak kulturális alapon történő kijelölése lenne. A partnerek látszattervékenységgel és a delegálási folyamat „szabotálásával” igyekeztek mederben tartani a francia törekvéseket.¹¹

A magyar vonatkozások kapcsán meg kell említeni Sarkozy 2007 szeptemberi látogatását. A Magyarország iránti állítólagos kiemelt szimpátia megnyilvánulását hasonló követte Robert Fico felé is. 2008. május 22-én Párizsban a magyar miniszterelnök és a francia elnök együttműködési megállapodást írt alá. Az utóbbi ugyan támogatja a magyar törekvéseket a kutatás és fejlesztés uniós szintű összehangolását végző mintegy 60 fős központért, úgy tűnik, hasonló megállapodásokra kerül sor a térség államaival is, tehát kiemelt jelentőségű partnerségről hiba lenne beszélni.

A NATO-KÉRDÉS ÉS AZ ÚJ FRANCIA KÜLPOLITIKA HITELE

Mekkora hitelt lehet adni Sarkozy szavainak, mediatizált tetteinek? Egyesek szerint Franciaország jelenleg ugyanolyan kommunikációs trükkre készül például a NATO felé, mint Nagy-Britannia 1998-ban Saint Malóban az Európai Unió ellen: akkor pár hónap után bebizonyosodott, hogy a franciák téves illúziókat kergettek, s az angolok tapodtat sem engednek korábbi felfogásuk lényegéből, azaz hogy az európai védelmi politika kizárólag a NATO égisze alatt fejlődhet tovább.

Jelenleg az a helyzet, hogy a francia hadsereg teljesen NATO-kompatibilis, sőt flottájuk hajói európai feladatoknál egymás között is angolul kommunikálnak. A hadműveletek lebonyolításában gyakorlati téren nem sok különbség van aközött, hogy francia, uniós vagy NATO műveletről van-e szó. Franciaország az 1995/1996-os chiraci offenzívát követően gyakorlatilag visszakerült a NATO integrált katonai szervezetének kormányközi alapon tevékenykedő szerveibe: a Katonai Bizottság tagja lett és hivatalnokokat delegál a SHAPE-be. Az integrált alapokon működő szervezetnek – a Védelmi Tervezőbizottságnak (CPD/DPC) és a Nukleáris Tervező Csoportnak (GPN/NPG) – azonban nem tagja. Bár katonai vélemények szerint ebben a Sarkozy-offenzíva részeként aligha várható elmozdulás, úgy tűnik, a politikai szándék megvan arra, hogy az ország mégis beintegrálódjon e két szervezetbe is. Minden jel arra mutat, hogy politikai okokból megvárják 2009 áprilisát, és ekkor történik majd az ünnepélyes bejelentés: a NATO alapításának 60. évfordulóján.¹² Miközben Franciaország az új NRF-koncepció oszlopos tagja, a francia hadsereget nem túlzottan lelkesíti a „több NATO” gondolata, de feladatait már jó ideje kiváló együttműködésben látja el a NATO-partnerekkel.

¹¹ A szerző interjúja az EU Policy Unitnál, 2007 novemberében.

¹² Arnaud de La Grange: „Les cinq défis de l’Otan au sommet de Bucarest”. *Le Figaro*, 1 avril 2008.

AFRIKA-POLITIKA

A látszatcselekvésekre egy másik kiváló példa a francia ösztönzésre meginduló EUFOR Csád/KAK misszió. Ez gyakorlatilag a chiraci Afrika-politika folytatása, hiszen kimondatlanul Csád vitatható szerepű államfőjének, Idriss Débynek a túlélését segíti elő az ország stabilizálásával, (francia) segítséget nyújtva a lázongó csoportok féken tartásához. Franciaország és Csád között bilaterális védelmi szerződés van életben, az ilyenkor szokásos titkos záradékokkal. Az a tényező is kiemelten fontos, hogy a francia politikai pártok többségének anyagi bázisa afrikai kapcsolataikon múlik, és a Sarkozyt támogató érdekcsoportok erősen érdekeltek az eddigi Afrika-politika fenntartásában.

Természetesen a 2008. március 15-étől hadműveletkész EUFOR¹³ mandátuma nem terjed ki Szudán darfúri régiójára; az ottani helyzet kezelése az elhanyagolható francia és egyéb európai részvételű, az ENSZ és az Afrikai Unió által vezetett hibrid misszió feladata lenne. De ennek több mint két éve csúszik a felállítása, pedig az lenne a célja, hogy végre felváltsa az Afrikai Unió sikertelen misszióját (AMIS) a helyszínen. Nem árt azt sem tudni, hogy Sarkozy számos afrikai államfővel jó kapcsolatokat ápol. A Maghreb-térség különösen jelentős a számára, bár például a csádi nemzetközi csapattelepítés jelenleg rányomja a bélyegét a líbiai kapcsolatokra. Az algériai után október végi marokkói utazása is sikeresnek mondható, hiszen tíz pontos megállapodás-csomag jött létre: többek között TGV-hálózat és nukleáris erőművek létesítéséről az országban, ahol a külföldi beruházások között a franciák aránya 60–65%. De ez a politika sem új, legalább 2000/2001-es előzményekre vezethető vissza, és nem feledteti az Airbus és a Rafale gépeladások kudarcát.

Bernard Kouchner 2008. január végi látogatása Ruandában 2006 óta – ilyen magas rangú küldöttel – az első hivatalos vizitnek számít Franciaország részéről. A francia külügyminiszter javítani szeretett volna a két ország kapcsolatán. Ruanda és Franciaország között ugyanis 2006 novemberében megszakadtak a diplomáciai kapcsolatok, mivel Paul Kagamé ruandai elnök (akivel Franciaország rendszeresen szembekerül a regionális konfliktusok szövetségi rendszerében) ellen az ország ügyében felállított Nemzetközi Büntetőbíróság francia bírója (Bruguière) újabb offenzívát indított,¹⁴ hogy elszámoltassa Juvénal Habyarimana ruandai elnök 1994-es meggyilkolásában játszott állítólagos szerepéért. Ruanda erre megszakította a diplomáciai kapcsolatokat, és azzal vádolta Franciaországot, hogy célja a kormány megdöntése,¹⁵ továbbá hogy segítséget nyújtott 1994-ben a népirtáshoz.¹⁶

13 Teljes létszámát, 3700 főt, a misszió várhatóan 2008 júniusában fogja elérni.

14 A térség viszonyairól bővebben l. Türke András: „L’Opération ARTEMIS en République Démocratique de Congo”. *CERPESC Analyses*, 01/AF/01/2008, 21 janvier 2008.

15 „Franciaország engeszteli a sértődött Ruandát”. *Kitekintő*, 2008. január 29.

16 „Le Rwanda rompt ses relations diplomatiques avec Paris”. *L’EXPRESS.fr*, 24 novembre 2006.

A tervezett Abu Dhabi-i bázis helyszíne. Forrás: <https://www.cia.gov/>

2008 januárjában a francia külügy megszelleztette, hogy Sarkozy elnök az Arab Emírségekben, Abu Dhabinál új francia flottabázis felállítását tervezi. A felkészültebb elemzőket nem érte váratlanul a hír, mivel 2007. március 6-án éppenséggel az „arab Louvre” létrehozásáról döntöttek ugyanott, és a tapasztalat azt mutatja, hogy a nagyobb francia kulturális beruházásoknak egyéb vetületei is szoktak lenni.

Francia katonai szakértők szerint azonban flottájuk nincs abban a helyzetben, hogy a dzsibuti bázis mellett egy újabbat is fenntartson – 225 km-re Irántól –, és az ötlet mögött amerikai ösztönzést sejtnek. Azonban stratégiaileg öngyilkosság egy öböl közepén haditengerészeti bázist létrehozni, hiszen pillanatok alatt blokád alá vonható (Hormuz-szoros¹⁷), míg a dzsibuti bázis¹⁸ egyrészt túl közel található Abu Dhabihoz, másrészt ideális helyen fekszik Afrika szarvánál.¹⁹ Nem véletlenül hoztak létre egy bázist az amerikaiak is a közelben az afrikai terrorveszély elleni küzdelem égisze alatt. Valószínűsíthetően a Franciaországgal egyre szorosabb kapcsolatokat ápoló Arab Emírségekre a bázis kapcsán inkább valamiféle közvetítő szerep hárul a francia fegyverzeteladások tekintetében.

HADÜGYI REFORM ÉS *FEHÉR KÖNYV (LIVRE BLANC, 2008)*

Az új francia védelmi *Fehér könyv* a rendkívül precíz és alapos, de mára több részletében elavult 1994-eshez képest az ún. „új fenyegetésekre”, azaz főleg a terrorizmus elleni küzdelemre helyezi a hangsúlyt. A GSPC-t (*A Profécia és a Harc Szalafista Csoportja*) a dokumentum név szerint is említi. Mindehhez tudnunk kell,

- 17 A világviszonylatban kitermelt (főként iráni) olaj 13%-a megy át a Hormuz-szoroson, ez azonban az európai szállítmányok jelentős részét (EK, 1987: 48%) érinti. A WEU 1987-ben, az irak–iráni háborúban (első öbölháború, 1980–88) a vízi utak biztosítására és aknamentesítési feladatokra küldött ki a szorosba egy flottillát.
- 18 A bázisnak Sarkozy elnökségének első évében főleg a Ponant nevű francia jacht 2008. április 4-én kalózok fogságába került utasainak látványos kiszabadításában volt kiemelkedő szerepe.
- 19 Francia cégek érdekeltek lehetne a Dzsibuti–Jemen közt tervezett Báb-el-Mandeb híd felépítésében. Az ötlet mögött Oszama bin Laden egyik testvére áll. (I. *MTI*, 2008. február 23.)

hogy 2006 óta Franciaország (és külföldön tartózkodó állampolgárai) terrorfenyegetettsége ugrásszerűen megnőtt. Ayman Al-Zawahiri, az Al-Kaida második embere 2006. szeptember 11-én videóüzenetben jelentette be, hogy a franciák ugyanolyan ellenségeiknek számítanak, mint az amerikaiak, és hogy a GSPC csatlakozott hozzájuk (B)AQMI²⁰ néven. A GSPC jelenleg Franciaország első számú ellensége a terrorizmus területén, kb. 300–800 főből áll, de számos tagja francia állampolgársággal is rendelkezik, és a csoportnak olaszországi bázisai is vannak. 2006 decembere óta a párizsi terrorizmusellenes terv (*Vigipirate*) piros fokozata van érvényben a GSPC/BAQMI dinamikus erősödése miatt. Francia részről (még a 2007-es Dakar rali biztonsága érdekében) Sarkozy 2006 novemberében egyeztetett algériai partnereivel, és ekkor merült fel a GSPC elleni közös fellépés ügye, mely Sarkozy mediterrán uniós terveiben is szerepel.²¹ 2008-ban a megnövekedett terrorfenyegetés hatására a „Dakar” hosszú évek óta először nem került megrendezésre.

Az afganisztáni bővített francia szerepvállalás kapcsán teljesen nyilvánvaló, hogy növeli Franciaországgal szemben a terrorfenyegetettséget, amelyről a lakosságot nem tájékoztatják kellőképpen. Látható, hogy az Al-Kaida nem felejt, és ahogy terjeszkedik, fokozatosan sorra kerülnek olyan államok is, mint Franciaország, amely korábban az iraki beavatkozás ellen foglalt állást és az arab világ barátjaként ismert. Ugyanakkor a franciák nem csak 2001 után, hanem már a GIA²² 1995-ben történt merényletei óta komoly belbiztonsági intézkedéseket léptettek életbe.

A GSPC működési területe: A „Dakar” területei, Marokkó, Mauritánia és Mali is érintésével²³

A *Fehér könyv*ben kiemelt hangsúlyt kap a terrorizmus elleni küzdelemben a hírszerzés (különösen a műholdas) szerepe illetve koordinációja. Egy, az utóbbit felügyelő koordinátori tisztség kerülne felállításra az Elysée palotában.²⁴ A Fehér Könyv Bizottságot 2007 augusztusában állította föl Sarkozy elnök, melynek 2008 nyarára (július 17.) kell kidolgoznia az új fehér könyv végleges változatát.²⁵

20 „Az Al-Kaida (szárnya) a Maghreb iszlám államaiban”.

21 „Le G.S.P.C.: Menace pour l’Europe?” *ERTA/TCRG*, <http://www.erta-tcrg.org>.

22 „Fegyveres Iszlám Csoport”.

23 Forrás: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/15/Mapa_GSPC.svg/800px-Mapa_GSPC.svg.png.

24 Laurent Zecchini: „La France va réduire ses capacités des projections militaires à l’étranger”. *Le Monde*, 18–19 mai 2008.

25 Itt jegyezendő meg, hogy az új német védelmi stratégia (2006) fontos forrás, de mind az Egyesült Államok, mind az EU, mind Oroszország friss védelmi doktrínával rendelkezik, illetve ilyen kidolgozására készül.

A hadügyi reform területén több aggasztó jel is mutatkozik, amely arra utal, hogy Franciaország katonai ütőereje és globális szerepe jelentősen át fog alakulni. Legfelsőbb szinten a francia Védelmi Minisztérium és a vezérkarok központosítása zajlik, melyet nagyarányú privatizációs manőver is övez. A csak Párizsban több mint félszáz ingatlanvagyron eladásának előkészítése fokozatosan halad, és ennek eredményeként a tervek szerint egy „francia Pentagon” jön létre a XIV. kerületben a Boulevard Victoron, ahol jelenleg a francia légierő központja található:

Forrás: Google Earth

A második legfontosabb terv a bizonyos elemeiben már évek óta előkészített privatizációs manőver, mely sem más államok, sem a franciák eddigi tapasztalatai alapján nem vezetett megnyugtató eredményre. Az *externalisation*ról van szó, ami tulajdonképpen a francia hadsereg logisztikai és ellátó (*génie*) egységeinek kiszervezése, magánosítása, és addigi feladataik ellátására külső magáncég bevonása lenne. Történetesen például Francia Guyanában már éltek ezzel a módszerrel, ahol végül is a privatizált műszaki utász egységek (bulldózerek stb.) visszabérlése jóval többbe kerül(t) a francia államnak, mintha tovább üzemeltette volna őket az állami apparátus.

A *Fehér könyv* vitái kapcsán nyilvánosságra került adatok alapján úgy tűnik, komoly átszervezések, létszámcsökkenések és leépítések vannak kilátásban. Az összes kisebb helyőrség felszámolásra kerülne, ez pedig elemzők szerint számos kistelepülés egyetlen megélhetési forrását veszélyezteti. Franciaország ezentúl csupán 30.000 főt lesz képes hadműveletekben bevetni (az 1994-es *Fehér könyv* 50.000 fős kerettel számolt), ehhez jön még egy 10.000 fős keret, mely csak az ország területén belül vethető be, azaz a *gendarmerie*-éhez (csendőrség) hasonló szerepet szánnak nekik, továbbá az 5000 fős tartalék. A légierő 100 helyett 70 db bevethető vadászrepülővel rendelkezhet a 10 felderítő gép mellett, a haditengerészet pedig kb. 20 első osztályú fregattal, továbbá a *Charles de Gaulle* repülőgép-anyahajó repülőgép-állományaival számolhat.²⁶

²⁶ Zecchini, *i. m.*

A Nicolas Sarkozy–Gordon Brown találkozón, 2008. március 26-án a két fél megegyezett, hogy újabb lendületet adnak a PESD/ESDP-nek. 2008 júniusában azonban még egyáltalán nem dőlt el, amitől a francia katonai körök – nem minden alap nélkül – tartanak: hogy a PA2, azaz a 2. számú repülőgép-hordozó²⁷ projektje a költség megszorítása miatt jelentős halasztásra, esetleg törlésre kerül-e. Márpedig május közepén a brit kormány erős szándéknyilatkozata megszületett két új repülőgép-hordozó felépítéséről, mely a PESD/ESDP számára is fontos lenne. Amennyiben a második francia repülőgép-hordozó nem épülne meg, a francia jelenlétnék a Foch 2000-es kivonása óta hiányzó második pillére továbbra sem állna vissza a világtengereken.

A legaggasztóbb azonban az egész folyamatban az, hogy e reformok, úgy látszik, egy szűkebb politikai kör elképzelései szerint alakulnak, szigorúan költségvetési racionalitást alapul vevő tervek alapján. A katonai körökkel az egyeztetéseket mellőzték,²⁸ a döntések előkészítésébe nem vonták be őket, és számos elem teljesen váratlanul érte e szférát, mely kimondottan e reformok ellenérdekeltje.

KÖVETKEZTETÉS

Összefoglalva tehát, a francia elnök külpolitikájának első lépései a felszínen remek retorikai érzékkel és „árnyaltabb módszerekkel” új partnerek megszólítását, a régi barátokkal való jó kapcsolatok fenntartását jelenti, míg a mélyben, úgy tűnik, e külpolitika évtizedes alapjai változatlanok maradnak, miközben a belpolitikára való kihatásaik különös jelentőséggel esnek latba. Mindazonáltal, az elnök felé inkább nyugtalanító visszajelzések érkeznek, hiszen 2008 májusában a franciák kb. 55–60%-a inkább negatívan ítélte meg tevékenységét, noha a belpolitikai reformok nagy többségével egyetért.

Az Egyesült Államokkal kiegyensúlyozottabb viszony várható, a hagyományos francia célok fokozatos visszaszorulásával. Az Amerikának tetsző, de a franciák e stratégiai céljait tekintve csekély jelentőségű afganisztáni részvétel jelentősége megnőtt.

Az afrikai színtér fontossága csökken, felülvizsgálják az ott kötött korábbi védelmi szerződések titkos záradékait, és talán végre megvalósul az immár öt éve folyamatosan megjósolt báziscsökkentés²⁹: marad a gaboni (délen), létszámcsökkentéssel a dzsibuti (keleten) és a szenegáli (nyugaton). A gaboni a legfontosabb, ez a francia és számos EU afrikai hadművelet légi háttérbázisa, a hadműveleti katonai tartalékok (MILRES) mozgósítási helye, míg Dakar az első számú külországi francia tengerészeti bázis. Dzsibuti és Eritrea között 2008. június 13-án kitört a háború, kérdés, ez mennyire befolyásolja a további francia terveket. Mindenesetre az Abu Dhabi-i leendő bázis erős konkurenciát jelent.

27 Az első, az atommeghajtású, hányattatott sorsú Charles de Gaulle repülőgép-hordozó mellett ez hagyományos meghajtású lenne, és az eredeti tervek szerint a britekkel közös fejlesztési alapokon nyugodna.

28 Az elemzés írójának magas beosztású francia tisztekkel, hadműveletek vezetőivel folytatott számos beszélgetése, interjúja a 2007 nyarától eltelt időszakban egytől egyig e szféra bizonytalanságát és az új politikai vezetés akaratának csekély ismeretét tükrözte vissza.

29 E bázisokat a franciák *porte-avions terrestre*-ként, azaz „szárazföldi repülőgép-hordozóként” emlegetik.

A csádi³⁰ és elefántcsontparti francia jelenlét „ideiglenes jellege” erősödni fog: Elefántcsontparton a 43 BIMA tengerész lövészászlóalj státusza „permanens implementációról” OPEX-re, azaz „külföldi hadműveletre” fog változni, de a helyzet stabilizálódásával felszámolásra kerül. Csádban a követendő taktika más: az EUFOR-ral a felelősség és a terhek uniós szintű megosztása a cél. Felmerült persze az az opció is, ami *de facto* megvalósul már évek óta, azaz a bázison szolgálók létszámának progresszív csökkentése, ez azonban kontraproduktív lehet bizonyos szint alatt.³¹

A mediterrán színtér jelentősége azonban kiemelt és stratégiai fontosságú marad. A felszínen megjelenő politikai offenzíva mögött a hagyományos és új gazdasági-pénzügyi szálakra helyeződik a fő hangsúly. Az iráni és koszovói kérdés kapcsán a mérvadó többség által képviselt állásponthoz való felzárkózás várható, mediatizált, de csekély gyakorlati jelentőségű lépésekkel. Az Oroszországhoz fűződő viszony politikai szinten lejtmenetben van, de a francia és orosz cégek közötti együttműködés a kapcsolatok normalizálása mellett szól. Szinte kizárható azonban, hogy – mint arra korábban Chirac elnök tett kísérletet – francia–orosz és egyéb diplomáciai tengely szerveződjön egy-egy amerikai lépéssel szemben.

A francia védelmi reformról pedig elmondható, hogy ha a tervezett formájában megvalósul, fennáll annak a veszélye, hogy jelenlétük a globális szintéren teljesen összeszűkül, Franciaország elveszti vezető pozícióját az európai védelem/védelmi politika területén, és ez legalábbis az új NATO-szerepének bővüléséhez vezethet, akár a PESD/ESDP kárára is, és új bázis(ok) esetleges létesítése új helyeken (Abu Dhabi) nem igen pótolja a régiéket (Afrika) szerepét.

30 EU-missziókban is többszörösen érintett parancsnokokkal beszélgetve úgy tűnik, erős a megosztottság, ki hogyan látja Franciaország helyzetét. Egyesek szerint az ország többé már nem képes politikailag nem vállalna fel pl. az *Épervier*-hez (Csád, 1986) hasonló beavatkozást, míg mások szerint Csádot Franciaország semmiképpen sem fogja veszni hagyni, mivel ez az ország a térség kulcsa. A Sarkozy-féle reformok azonban inkább az első véleményt látszanak megerősíteni.

31 Arnaud de La Grange: „Paris réduit le déploiement de son armée en Afrique”. *Le Figaro*, 27 février 2008.

A SZERZŐ ÉS TÉMÁJA

Türke András István (1980)

A Sorbonne doktora, politológus-történész, EU- és nemzetközi kapcsolatok szakértő. 2007-től a Magyar Külügyi Intézet ösztöndíjasa, majd megbízott kutatója. 2008-tól az AWEU Védelmi Bizottságnak, 2006 szeptembere és decembere között az EUISS-nak megbízott kutatója (visiting fellow). Kutatási területe az ESDP afrikai és balkáni tevékenysége, valamint Franciaország külpolitikája.

Az EU és tagállamainak kül- és biztonságpolitikájával foglalkozó portálja és blogja a www.pesc.eu ill. a <http://pesd.blogspot.com/> címen olvasható.

Fontosabb publikációi:

Türke András István: „La crise albanaise en 1997 et l’Opération ALBA. Une occasion manquée ou le précurseur des opérations de la PESD dans les Balkans?” *In: Frontières et sécurité de l’Europe – Territoires identités et espace européen* (szerk. Christine Manigand, Élisabeth du Reau és Traian Sandu). Párizs: L’Harmattan, 2008. 159–178. o.

Türke András István: „L’OTAN et la crise au Darfour”. *CERPESC Analyses AF/02/2007*, www.pesc.eu, 2007. november 16.

Türke András István: „Charles de Gaulle konföderatív Európa-terve”. *Tanulmányok a XX. századról*. Budapest: ELTE/Sic Itur Ad Astra, 2006. 121–145. o.

Türke András István: *La crise au Darfour et l’Union européenne*. Párizs: EUISS, 2006.

Türke András István: „L’Opération ARTEMIS”. *Dialogues Européens* (Revue de Paris III. Sorbonne Nouvelle EEC ED-385) No. 6. (2005).

Türke András István: „ARETMIS–Az EU első önálló hadművelete”. *Új Honvédségi Szemle*, Vol. 1. No. 2. (2005). 56–73. o.

Rác András–Türke András István: „Az ENSZ és az Európai Unió válságkezelési műveletei a Kongói Demokratikus Köztársaságban”. *Külügyi Szemle*, Vol. 4. No. 1–2. (2005). 12–29. o.

Türke András István: „A 2007–13-as költségvetés keretszámai és sarokpontjai, a francia álláspont bemutatása, tekintettel a Tízek érdekeire”. *Fejlesztés és Finanszírozás* (Magyar Fejlesztési Bank), Vol. 2. No. 4. (2004). 67–75. o.

A témához kapcsolódó írások a Magyar Külügyi Intézetnél:

Türke András István: „A darfuri krízis. Az Európai Unió tapasztalatai és tervei a térségben és az induló EUFOR Csád/KAK művelet”. *Hírlevél*, Vol. 3. No. 10. (2007), <http://www.hiia.hu/MKI-tanulmanyok/T-2008-11-hirlevelek.pdf>, 2008. február 28.

FOREIGN POLICY

REVIEW

ENERGY POLICY

László Varró: Energy supply security of Hungary
András György Deák: The private Clans within Gazprom

INTERNATIONAL RELATIONS

Péter Nagy: Who governs foreign policy?
Gergely Romsics: The legacy of the "ethical turn"
Imre Lévai: Small states in the European sub-system

Hungarian
Institute of
International
Affairs

KÜLÜGYI

ENERGIAPOLITIKA

Deák András György: Egy monopólium magánélele
Szemerényi Réka: Túlélő múlt? A hidegháború végén
energiabiztonsági tapasztalatai
Lotz Károly: Fenntartható energiatermelési és ellátási
Varró László: Az energiaellátás biztonsága és a magán
Faragó Tibor: A globális éghajlatváltozás veszélye és a nemzetközi
együttműködés

ÁZSIA

Wagner Péter: A NATO szerepvállalása Afganisztánban
és a magyar PRT
Dr. Neszemlyi György Iván–Kusai Sándor Zoltán–Pap László:
India – az új kihívás és esély

AUSZTRÁLIA

Tolnai Ágnes: Ausztrália és Ázsia kapcsolatának fejlődése
a hidegháború után

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

1

VI. ÉVFOLYAM

KÜLÜGYI

Szemle

ÁZSIAI VÁLSÁGÖVEZET

Rada Csaba–Rada Péter: Törökország európai uniós csatlakozásának
biztonságpolitikai aspektusai
Vidák Rózsa: Változó identitások: a kurdok identitása
a török nemzetállamban
Katona Magda: Hat évvel a bonni konferencia után:
merre tart a francisztán?

*Indiai–kínai háromoldalú együttműködés
bizbizáltság vagy demokratikus reformok?
Tajvani Pakisztánban Pervez Musarraf*

Magyarország geopolitikai törekvései

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

4

VI. ÉVFOLYAM / 2007. 4. SZÁM

KÜLÜGYI

Szemle

BALKÁN

Szász József: Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai
albánok álláspontja
Vincze Dalma: Az Európai Unió és a Nyugat-Balkán kapcsolatai
és az unió bővítési stratégiájának változásai
Juhász Adrienne: A boszniai göcönt: a folytonosság
és átmenet keresztútján

TÁVOL-KELET

Csoma Mózes: Észak-Korea a kínai szatellit állammá válás útján

EURÓPAI UNIÓ

Domonkos Endre: A spanyol autonóm közösségek és Katalónia
részvétele az európai uniós politikában

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

1

VII. ÉVFOLYAM / 2008. I. SZÁM